

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Odpovědnost za škodu a jiné následky porušení povinností v insolvenčním řízení

Úvodem je třeba zmínit, že nová právní úprava odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu a sankcí za porušení povinností jednotlivými účastníky insolvenčního řízení je oproti stávající právní úpravě mnohem podrobnější a přesnější a je vedena snahou reflektovat práva a povinnosti těchto účastníků insolvenčního řízení. Zejména pokud jde o věřitele vyvažuje předmětná právní úprava jejich zvýšená práva v řízení.

Jednou ze stěžejních zásad insolvenčního řízení je zásada, podle které má být insolvenční řízení vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů. Samotná právní úprava odpovědnosti a sankcí za porušení povinností v insolvenčním řízení by měla přimět účastníky insolvenčního řízení, aby si již na samém počátku uvědomili možné důsledky svého jednání.

Účelem nové právní úpravy je tak v návaznosti na shora uvedenou zásadu zejména snaha zabránit šikanóznímu podávání návrhů na zahájení insolvenčního řízení ze strany věřitelů nebo naopak nepodání důvodného návrhu dlužníkem, strategickému přihlašování pohledávek věřiteli, neodůvodněnému popírání přihlášených pohledávek jiných věřitelů atd.

Odpovědnost věřitele za řádnost insolvenčního návrhu aneb jak zabránit šikanóznímu podávání návrhů

Jedním z prostředků, který má vést k urychlení celého insolvenčního řízení, je nově stanovená povinnost soudu vydat a vyhlásit vyhlášku, kterou se oznamuje zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku (přístupnému na internetu), do dvou hodin poté, kdy došel soudu insolvenční návrh, resp. do dvou hodin po zahájení pracovní doby. Již okamžikem zveřejnění vyhlášky nastávají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, od této chvíle je dlužník vedle dalšího i částečně omezen v možnosti nakládat se svým majetkem. Samotné zveřejnění vyhlášky ovšem ještě není rozhodnutím o úpadku a nemusí tedy nutně znamenat, že by se dlužník nacházel v úpadku. Není ani v možnostech insolvenčního soudu, aby ve lhůtě dvou hodin řádně posoudil, zda v návrhu uváděné skutečnosti dostačujícím způsobem odůvodňují a prokazují úpadek dlužníka, natož získat vyjádření samotného dlužníka k podanému návrhu. Insolvenční návrh může být později soudem odmítnut nebo zamítnut.

Právní úprava odpovědnosti za škodu, která může dlužníkovi vzniknout podáním insolvenčního návrhu, tak má vést věřitele k tomu, aby podávali pouze důvodné a formálně bezvadné insolvenční návrhy. Tato právní úprava má zabránit zejména opakovanému bezdůvodnému podávání návrhů či jejich strategickému podávání. Věřitel by si měl být vědom, že pokud by chtěl například nedůvodným podáním insolvenčního návrhu zabránit konkurenční společnosti uzavřít ekonomicky výhodnou smlouvu, tím že by poukázal na její možnou nesolventnost a poškodil tak její dobrou pověst, a souvisejícím omezením některých jejích dispozičních úkonů, plně odpovídá za škodu nebo jinou újmu, která by tím dlužníku a případně i jinému věřiteli vznikla.

Dlužník nebo jiný dlužníkův věřitel má proti insolvenčnímu navrhovateli právo na náhradu škody nebo jiné újmy, která mu vznikla zahájením insolvenčního řízení a opatřeními přijatými v jeho průběhu i bez toho, aby soud rozhodoval ve věci samé. Pro uplatnění práva na náhradu škody postačuje odmítnutí insolvenčního návrhu třeba i jen z důvodu formálních vad návrhu. Pro úplnost uvádím, že podle nové právní úpravy soud nevyzývá navrhovatele k odstranění vad podání, je tak kladen požadavek na úplnost a správnost insolvenčního návrhu od počátku. Odpovědnost navrhovatele vůči dlužníku je nadto koncipována na principu presumovaného zavinění.

Za splnění náhrady škody navrhovatele, kterým je právnická osoba, ručí členové jeho statutárního orgánu, tj. zejména půjde o jednatele a členy představenstva společností, neboť jejich jednání je de facto jednáním společnosti. Dlužník se tak může uspokojit i z jejich vlastního majetku, pakliže společnost sama majetek nemá. Jedná se o koncepci objektivní odpovědnosti, které se mohou členové statutárního orgánu zprostit pouze tehdy, pokud prokáží, že bez zbytečného odkladu po podání insolvenčního návrhu informovali insolvenční soud o tom, že insolvenční návrh není podán důvodně, nebo o tom, že není splněn některý z dalších předpokladů stanovených zákonem pro vydání rozhodnutí o úpadku.

Podat žalobu na náhradu škody nebo jiné újmy vzniklé ze shora uvedeného důvodu může dlužník nebo jiný dlužníkův věřitel pouze ve lhůtě tří měsíců, jinak jeho právo na náhradu škody nebo jiné újmy zaniká. Pro úplnost uvádím, že spor o náhradu škody není incidenčním sporem, který by se řešil v rámci insolvenčního řízení.

Odpovědnost dlužníka za nepodání insolvenčního návrhu

Právní úprava povinnosti dlužníka, který je v úpadku, resp. jeho statutárního orgánu podat insolvenční návrh je upravena obdobně jako je tomu ve stávajícím zákonu o konkursu a vyrovnání. Pouze dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou - podnikatelem, má zákonnou povinnost podat insolvenční návrh, a to bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležité pečlivosti měl dozvědět o svém úpadku.

Insolvenční zákon však přináší zcela novou koncepci sankcí za porušení této povinnosti. Nesplnění zákonné povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu nemá být nadále trestným činem. Praxe totiž ukázala, že účel tohoto ustanovení trestního zákona nebyl naplněn. Namísto toho by měla nová úprava odpovědnosti za škodu a jinou újmu osoby, která nepodala insolvenční návrh, ačkoli k tomu byla povinna, dlužníka více motivovat.

Za pozitivní lze považovat již samotné definování škody nebo jiné újmy přímo v zákoně. Škoda nebo jiná újma spočívá v rozdílu mezi v insolvenčním řízení zjištěnou výší pohledávky přihlášené věřitelem k uspokojení a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky skutečně obdržel. Důkaz o liberačních důvodech je uložen odpovídající osobě, čímž je usnadněna pozice poškozeného. Odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu se povinná osoba zproští jen tehdy, prokáže-li, že porušení povinnosti podat insolvenční návrh nemělo vliv na rozsah částky určené k uspokojení pohledávky přihlášené věřitelem v insolvenčním řízení, nebo že tuto povinnost nesplnila vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na její vůli a které nemohla odvrátit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po ní spravedlivě požadovat. Nově je dána věřiteli možnost navrhnout insolvenčnímu soudu, aby k zajištění náhrady zřejmé škody nebo jiné újmy nařídil předběžné opatření, kterým povinné osobě uloží, aby na náhradu této škody nebo jiné újmy složila do úschovy u soudu přiměřenou peněžitou částku.

Pro úplnost je třeba uvést, že povinnost dlužníka podat insolvenční návrh není splněna, pokud vinou navrhovatele bylo řízení zastaveno nebo insolvenční návrh odmítnut.

Odpovědnost dlužníka za porušení povinností v době moratoria

Moratorium představuje nový institut, jenž má do jisté míry nahradit dosavadní institut ochranné lhůty. Tento institut má zajistit ochranu dlužníka - podnikatele, ohledně kterého již probíhá insolvenční řízení, po dobu nejdéle tří měsíců, lze-li očekávat, že stav úpadku nebo hrozícího úpadku překoná vlastními silami. Poruší-li ovšem dlužník v této době své povinnosti stanovené insolvenčním zákonem, odpovídá věřitelům za škodu nebo jinou újmu, kterou jim tím způsobí. Této odpovědnosti se může zprostit jen tehdy, prokáže-li, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu moratoria. Za škodu nebo jinou újmu vzniklou ručí společně a nerozdílně členové statutárního orgánu dlužníka.

Nadhodnocení přihlašovaných pohledávek či jejich strategické přihlašování za účelem posílení vlivu věřitele

V této souvislosti je nejprve potřeba zdůraznit, že nově lze přihlášku pohledávky podat pouze na formuláři určeném Ministerstvem spravedlnosti. Za správnost údajů uvedených v přihlášce pohledávky odpovídá věřitel.

Insolvenční zákon zavádí postupy stíhající uplatňování nadhodnocených a neopodstatněných pohledávek v insolvenčním řízení nebo neopodstatněný pokus o uspokojení pohledávky v lepším pořadí, včetně ručení osob, které za věřitele takovou přihlášku podepsaly. Snahou této úpravy je předejít účelovým manipulacím s přihláškami za účelem posílení vlivu věřitelů na schůzi věřitelů a ve věřitelských orgánech. Pro případ odůvodněné spornosti existence či výše přihlašované pohledávky je nově dána věřiteli možnost vzdát se nebo jen prostě nevykonávat svá práva v insolvenčním řízení spojená s přihlášenou pohledávkou až do doby jejího zjištění a předejít tak možným sankcím.

Bude-li po přezkoumání přihlášená pohledávka zjištěna tak, že skutečná výše přihlášené pohledávky činí méně než 50 % přihlášené částky, je takováto přihlášená pohledávka zcela vyloučena z uspokojení. Nad to pak vzniká na základě rozhodnutí insolvenčního soudu věřiteli povinnost zaplatit ve prospěch majetkové podstaty částku, o kterou přihlášená pohledávka převýšila rozsah, ve kterém byla zjištěna. V této souvislosti upozorňuji, že uvedená úprava se vztahuje i na přihlášené promlčené pohledávky.

Popírání pohledávek ostatních věřitelů

Právo popírat přihlášené pohledávky nepřiznává nový insolvenční zákon jednotlivým věřitelům, tak jako tomu bylo doposud. Cílem je zabránit strategickému a bezdůvodnému popírání pohledávek ostatních věřitelů a s tím souvisejícím vznikem incidenčních sporů a prodlužování insolvenčního řízení.

Porušení povinností insolvenčním správcem

Nově je koncipována i odpovědnost insolvenčního správce (na principu obdobném tomu, jakým odpovídají statutární orgány obchodních společností) za škody a jiné újmy způsobené porušením svých povinností. Zvláštní skutková podstata je pak věnována újmám vzniklým tím, že nemohla být uspokojena pohledávka za majetkovou podstatou z důvodu právního úkonu správce. Právo na náhradu škody proti insolvenčnímu správci lze uplatnit bez rizika vznesení námitky promlčení ve lhůtě dvou let poté, kdy se poškozený dozvěděl o výši škody a odpovědnosti insolvenčního správce, nejpozději však do tří let, a jde-li o škodu způsobenou úmyslným trestným činem, za který byl správce pravomocně odsouzen, nejpozději do deseti let od skončení insolvenčního řízení.

Za porušení svých povinností může být insolvenční správce rovněž své funkce zproštěn nebo mu

může být uloženo i některé z kárných opatření.

Závěrem

Cílem tohoto článku není, což ostatně není ani vzhledem k jeho rozsahu dost dobře možné, zpracovat právní úpravu odpovědnosti za škodu či jinou újmu způsobenou v insolvenčním řízení komplexním způsobem, ale spíše vytyčit její hlavní a pro běžné věřitele stěžejní aspekty. V dalším tak je třeba upozornit i na úpravu odpovědnosti jednotlivých členů věřitelského výboru, osob a orgánů, která mají přímo ze zákona povinnost poskytnout součinnost insolvenčnímu soudu nebo insolvenčnímu správci, dlužníka za právní úkony v rámci povolené reorganizace atd.

Závěrem lze uvést, že nová právní úprava odpovědnosti za škodu v insolvenčním řízení by měla vést jednotlivé účastníky tohoto řízení k odpovědnému přístupu a k uvědomění si možných následků svého jednání. Přesto nezbyvá než konstatovat, že míru naplnění nové právní úpravy odpovědnosti za škodu nakonec stejně ukáže až praxe.

JUDr. Lubomír Lanský, Mgr. Anna Bartůňková
[AK HOLEC, ZUSKA & Partneri](#)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Kdy kupní smlouva na nemovitost neobstojí před katastrem: pozor nejen na kupní cenu](#)
- [Elektronické hlasování v SVJ: Brzdí zákonodárce digitalizaci záměrně?](#)
- [Právní aspekty terapie psychedeliky](#)
- [Význam sportovních pravidel při posuzování odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy](#)
- [Okamžité zrušení pracovního poměru učiněné z „opatrnosti“ zaměstnavatele ve světle judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Výroční zpráva ÚOOÚ za rok 2025: nové regulační priority v oblasti ochrany osobních údajů](#)
- [Vadné nařízení vlády č. 493/2025 Sb. a dopady fixace limitů drobných oprav na pronajímatele](#)
- [Nařízení PPWR: cesta do pekla dlážděná dobrými úmysly](#)
- [AML - od zákona č. 253/2008 Sb. k AMLR: co konkrétně musí česká povinná osoba změnit do roku 2027](#)
- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)